

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Малій О.Г., к.е.н, доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Сучасний стан більшості сільськогосподарських підприємств вимагає постійного пошуку зовнішніх джерел фінансового забезпечення. Але, на жаль, потенційні можливості доступу їх до банківських кредитів залишаються обмеженими.

Різним аспектам забезпеченості кредитними ресурсами приділяється постійна увага як науковців, так і спеціалістів-практиків. Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні вчені В. Амбросов, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Саблук, П. Стецюк, А. Чупіс та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання кредитного забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності підприємств залишаються актуальними.

Метою статті є дослідження закономірностей та тенденцій фінансово-кредитного забезпечення, оцінка впливу аграрної політики на формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Специфіка сільськогосподарського виробництва, а саме нерівномірність вивільнення і вкладання грошових коштів протягом року, зумовлює необхідність залучення зовнішніх джерел для підтримання ефективної діяльності підприємства. Найбільш вагомим зовнішнім джерелом фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є банківський кредит [2,3].

Станом на 01.12.2015 року в Україні було зареєстровано 120 банків [8]. Лідерами у кредитуванні аграрного виробництва були такі надвеликі банки, як Приватбанк, Ощадбанк, Укресімбанк, Промінвестбанк, Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, УкрСиббанк, ПУМБ, UniCredit Bank в основному завдяки розгалуженій мережі відділень цих банків.

Аналіз кредитного забезпечення у 2005-2015 роках, показує, що кредитування підприємств агропромислового комплексу мало циклічний характер. Так, у тренді можна виділити три періоди. Один з 2005 по 2008 рік, коли обсяги наданих кредитів зросли майже удвічі (з 10,4 до 20,1 млрд. грн.), з 2009 по 2011 рік, обсяги кредитування зменшились, але мали позитивну динаміку (з 6,8 до 14,9 млрд. грн.), і з 2012 по 2015 рік обсяги кредитування агровиробників зменшились (з 13,5 до 9,4 млрд. грн.) і наблизились до рівня 2005 та 2010 років [6].

Спостерігається циклічність і у отриманні пільгових кредитів. Так, у 2005-2008 році питома вага пільгових кредитів коливалась від 75 до 54% від загального обсягу отриманих кредитів, у 2009-2011 році – 61-28%, у 2012-2015 роках частка пільгових кредитів суттєво зменшилась і коливалась від 10 до 2,7% від загального обсягу використаних кредитів. Кількість підприємств, які скористалися програмами зменшилась з 10870 у 2005 році до 630 підприємств у 2015 році [6].

Середні процентні ставки по кредитах, наданих сільськогосподарським підприємствам, варіювали від 17,4% у 2005-му, 17,6% у 2012-му до 24-26% у 2015-му році [8].

Потенційні можливості доступу агровиробників до банківських кредитів визначаються наступними чинниками: вартістю кредитних ресурсів комерційних банків, спроможністю позичальника повернути основну суму боргу і відсотки за користування ним, а також наявністю надійного забезпечення [3].

Вартість кредитних ресурсів сьогодні для сільськогосподарських товаровиробників становить 24-26%, це більше ніж для суб'єктів інших видів діяльності, яким кредити надаються під 22-23 %.

Проте, незалежно від чинників ціноутворення на кредитному ринку, сільськогосподарські підприємства потребують встановлення невисокого розміру плати за користування кредитними ресурсами. Така об'єктивна вимога спричинена низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими галузями народного господарства, а відповідно

й неспроможністю сплачувати кредитору ринковий відсоток за одержаний кредит.

Фінансова нестабільність і збитковість багатьох сільськогосподарських підприємств, низька кредитоспроможність підприємств галузі також перешкоджають розвитку кредитних відносин, адже банки бачать в позичальниках лише прибуткових клієнтів [4].

Відсутність ліквідної застави також обмежує доступ підприємств галузі до банківських кредитів. Відомо, що у загальній вартості майна сільськогосподарських підприємств, яке може бути використане як застава за кредитом, понад 76% припадає на необоротні активи, переважну частину яких становлять основні засоби, які є неліквідними через високий рівень зносу (70-80%) та моральну застарілість.

Питома вага кредитних ресурсів, спрямованих комерційними банками в сільське господарство складає менше 1% від ВВП країни, в той час як частка продукції сільського господарства у структурі ВВП перевищує 18%.

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва у більшості країн світу є пріоритетним напрямом їх аграрної політики. Вона є одним із міцних зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств [5].

Дослідження державної підтримки відповідно до програми часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків свідчать про її нестабільний характер та недостатній обсяг. Так, якщо у 2005-2008 роках частка пільгових кредитів складала 73-75% у їх загальному обсязі, то починаючи з 2009 року вона поступово зменшувалась і склала у 2015 році лише 2,7%. Кількість підприємств, отримавших пільгові кредити за період з 2005 по 2015 рік зменшилась більш ніж у десять разів. Таким чином вирішити питання з кредитним забезпеченням галузі за умови державної кредитної підтримки, нажаль, поки ще не вдалось.

Аналіз кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств дає можливість зробити такі висновки.

Банківська система та держава не відіграють на сьогодні

належної ролі у забезпеченні агропідприємств фінансовими ресурсами. Висока вартість кредитних ресурсів, відсутність відповідного забезпечення та недостатня кредитоспроможність більшості господарств перешкоджають розвитку ефективних відносин між комерційними банками та сільськогосподарськими товаровиробниками. Відтак, основними напрямками стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств мають стати розробка комплексу заходів з боку держави і банківської системи, спрямованих на розвиток системи взаємодії з аграрним сектором економіки: збільшення бюджетних асигнувань, раціональне використання бюджетних коштів, залучення іноземних кредитів, зниження процентних ставок для сільськогосподарської галузі, враховуючи швидкість обороту капіталу, зі збереженням середньої ставки загалом у народному господарстві, вдосконалення методик оцінки кредитоспроможності позичальників, які б враховували специфічні особливості сільськогосподарської галузі.

Література: 1.Амбросов В.Я. Фінансова стабілізація розширеного відтворення в аграрному секторі економіки/ В.Я.Амбросов //Агроінком.-2007.-№7/8.- С.26-28. 2.Мазнев Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Г.Є.Мазнев // Економіка АПК. 2014.-№9.- С.5-13. 3.Малій О.Г. Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування / О.Г.Малій //Економіка і управління. Науково-практичний журнал. -2006.-№5. – С.102-106. 4.Малій О.Г. Фінансово-кредитні відносини в АПК:[монографія] /О.Г.Малій. – Харків: ХНТУСГ, 2008. -210с. 5.Стецюк П.А. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств / П.А.Стецюк, О.Є.Гудзь, А.В.Войтюк // Економіка АПК.-2013.- №12.-С.49-54. 6. Матеріали офіційного сайту Міністерства агрополітики і продовольства України (Електронний ресурс).-Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>. 7. Матеріали офіційного сайту Національного банку України (Електронний ресурс).-Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>. 8. Матеріали офіційного сайту Національного рейтингового агентства "Рюрік" Аналітичний огляд банківської системи України за I півріччя 2015р. – (Електронний ресурс) Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua>.